

Πανελλήνιο Συνέδριο της Διδακτικής των Φυσικών Επιστημών και Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση

(2023)

13ο Πανελλήνιο Συνέδριο Διδακτικής των Φυσικών Επιστημών και Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση: Πρακτικά Εκτεταμένων Συνόψεων των Εργασιών



Αντιλήψεις, γνώσεις και ετοιμότητα εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία θεμάτων βιώσιμης διατροφής στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση

Ολυμπία Παπαθανασίου, Ευθυμία Ρωμανίδου, Πηνελόπη Παπαδοπούλου

doi: [10.12681/codiste.5341](https://doi.org/10.12681/codiste.5341)

**ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ, ΓΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΘΕΜΑΤΩΝ
ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**

Ολυμπία Παπαθανασίου¹, Ευθυμία Ρωμανίδου¹, Πηνελόπη Παπαδοπούλου²

¹Εκπαιδευτικός Α/θμιας Εκπ/σης, ² Καθηγήτρια ΠΤΝ Παν. Δυτικής Μακεδονίας

olympia.pap74@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχος της μελέτης είναι να διερευνηθούν οι αντιλήψεις, οι γνώσεις και η ετοιμότητα των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για τη διδασκαλία θεμάτων βιώσιμης διατροφής. Στη μελέτη συμμετείχαν 20 δάσκαλοι. Η ερευνητική προσέγγιση του θέματος έγινε με την αξιοποίηση των εργαλείων της ποιοτικής έρευνας. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η έννοια της βιώσιμης διατροφής δεν έχει σαφές εννοιολογικό περιεχόμενο για τους ερωτώμενους, δεν επιλέγουν συχνά τη βιώσιμη διατροφή στη διδασκαλία τους, συνδέουν την κλιματική αλλαγή με τις διατροφικές επιλογές, θεωρούν τη φυτοφαγική διατροφή υγιεινή και επιθυμούν ενίσχυση σε θέματα γνώσης περιεχομένου αλλά και διδακτικού σχεδιασμού.

Λέξεις κλειδιά: βιώσιμη διατροφή, κλιματική αλλαγή, εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας

**PERCEPTIONS, IDEAS AND READINESS OF EDUCATORS TO TEACH
SUSTAINABLE NUTRITION ISSUES IN PRIMARY EDUCATION**

Authors: Olympia Papathanasiou¹, Eythymia Romanidou¹, Penelope Papadopoulou²

¹ Primary School Teacher, ² Professor at University of Western Macedonia

olympia.pap74@gmail.com

ABSTRACT

The aim of the study is to investigate the perceptions, ideas, and readiness of primary school educators as far as teaching sustainable nutrition. Twenty teachers participated in the study. The research approach to the subject was made by utilizing the tools of qualitative research. The results of the survey showed that the concept of sustainable nutrition does not have a clear conceptual content for the respondents, they do not often choose sustainable nutrition in their teaching, connect climate change with food choices, consider vegetarian diet healthy and wish to increase the topics content knowledge as well as teaching design.

Keywords: sustainable nutrition, climate change, primary teachers.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Για τον όρο βιωσιμότητα έχουν διατυπωθεί πολλοί ορισμοί με κάθε έναν να δίνει έμφαση σε διαφορετικό σημείο. Συνήθως κοινό στοιχείο είναι πως την έννοια βιωσιμότητα ακολουθεί το ερώτημα «Τι αντίκτυπο έχει αυτή η νέα ανάπτυξη στην ικανότητα του πλανήτη να συνεχίσει να υπάρχει;» (Bonem, 2018). Με το γενικό και σύντομο ορισμό, η βιωσιμότητα αναφέρεται στην ικανότητα ενός συστήματος να διατηρείται σταθερό στην πάροδο του χρόνου (Liu, 2017). Όσον αφορά τη βιώσιμη διατροφή, ο επίσημος ορισμός του 2010, όπως διατυπώνεται από την Διεθνή Οργάνωση Τροφίμων και Γεωργίας, (Food and Agriculture Organization, FAO) αναφέρει πως «Βιώσιμη διατροφή είναι η διατροφή με χαμηλές περιβαλλοντικές επιπτώσεις που συμβάλλει στην διασφάλιση τροφίμων και στην υγιή διαβίωση των σημερινών και μελλοντικών γενεών (Barbara & Dernini, 2012). Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90 έχει τονιστεί ο ρόλος της εκπαίδευσης για την επίτευξη της περιβαλλοντικής κουλτούρας, αξιών, ικανοτήτων και συμπεριφορών που να είναι συμβατές με την βιώσιμη ανάπτυξη (Mochizuki & Bryan, 2015). Η εκπαίδευση για την κλιματική αλλαγή και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, απαιτεί ενίσχυση της κατανόησης της κλιματικής αλλαγής, των συνεπειών της, καθώς και της ετοιμότητας να ληφθούν μέτρα προς αυτή την κατεύθυνση (Mochizuki & Bryan, 2015). Επιπλέον, σύμφωνα με τη Wang τα σχολεία μπορούν να παίζουν σημαντικό ρόλο στη διατροφική αλλαγή (Wang, 2013). Το ζητούμενο, λοιπόν, είναι η δημιουργία σχολείων που μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της Κοινωνίας της Γνώσης. Βασικό χαρακτηριστικό αυτής της κοινωνίας είναι η στελέχωση της εκπαίδευσης με εκπαιδευτικό δυναμικό, που είναι σε θέση να επιλύει τα ανακύπτοντα προβλήματα και να διαχειρίζεται σωστά τόσο τις πληροφορίες όσο και τις αλλαγές που επιβάλλονται από το περιβάλλον, να προηγείται με καινοτομίες και να καθοδηγεί τις απαραίτητες αλλαγές (Caldwell, 2004). Για να σχεδιαστούν όμως και να εφαρμοστούν αποτελεσματικές στρατηγικές διδασκαλίας και κατάλληλο εκπαιδευτικό υλικό είναι απαραίτητο να ερευνηθούν οι απόψεις των ατόμων που στελεχώνουν την εκπαίδευση, να αναγνωριστούν οι ανάγκες τους, τα ενδιαφέροντα τους, οι στόχοι τους και στη συνέχεια να σχεδιαστεί ένα πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης βασισμένο στις ανάγκες των εκπαιδευτικών με στόχο τη διαπραγμάτευση των προβλημάτων της κοινωνίας. Εξάλλου, η εργασία των δασκάλων βασίζεται ολοένα και περισσότερο στην έρευνα, προσανατολίζεται στα αποτελέσματα και βασίζεται σε δεδομένα (Caldwell, 2004).

ΜΕΘΟΔΟΣ

Ο ερευνητικός σκοπός και τα ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της μελέτης είναι να εξεταστούν οι γνώσεις, οι αντιλήψεις και η ετοιμότητα εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για την ένταξη θεμάτων βιώσιμης διατροφής στη διδασκαλία τους. Τα ευρήματα της θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν ώστε να τεθεί το εκπαιδευτικό πλαίσιο που θα προάγει θέματα βιωσιμότητας και βιώσιμης διατροφής.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που προσδοκά να προσεγγίσει η παρούσα έρευνα, χωρίζονται σε δύο άξονες. Ο πρώτος διερευνά τις γνώσεις των εκπαιδευτικών για τη βιώσιμη διατροφή και τα ερωτήματα είναι τα εξής:

Πώς αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικοί την έννοια της βιώσιμης διατροφής;

Συνδέουν τη βιώσιμη διατροφή με την κλιματική αλλαγή;

Ποια είναι η άποψη τους για την υιοθέτηση διαφορετικών διατροφικών επιλογών, όπως για παράδειγμα αυτό της φυτοφαγικής διατροφής;

Ο δεύτερος ερευνητικός άξονας ανιχνεύει την ετοιμότητα και τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών ως προς την ένταξη θεμάτων βιώσιμης διατροφής στη διδασκαλία και συνδέεται με τα εξής ερωτήματα:

Πόσο συχνά και με ποιο σκοπό περιλαμβάνουν τη βιώσιμη διατροφή στη διδασκαλία τους;

Ποια εμπόδια αντιμετωπίζουν ή θεωρούν ότι θα αντιμετωπίσουν αν προσπαθήσουν να εντάξουν τη βιώσιμη διατροφή στη διδασκαλία τους;

Ποιος θεωρούν ότι είναι ο καλύτερος τρόπος για να λάβουν επιπλέον ενημέρωση για το θέμα της βιώσιμης διατροφής;

Ερευνητική προσέγγιση

Η ερευνητική προσέγγιση του θέματος έγινε με την αξιοποίηση των εργαλείων της ποιοτικής έρευνας, καθώς επιχειρείται η κάλυψη μιας περιοχής που δεν είναι καλά μελετημένη και δεν υπάρχει ένα θεωρητικό μοντέλο για την αρχική περιγραφή του θέματος, το οποίο θα μπορούσε να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο μιας ποσοτικής έρευνας.

Ως εργαλείο συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη. Δημιουργήθηκε ένας οδηγός συνέντευξης με τον οποίο επιδιώχθηκε η ανίχνευση της γνώσης των εκπαιδευτικών και των αντιλήψεων τους για ζητήματα βιώσιμης διατροφής, ενώ πριν την κύρια μελέτη διεξήχθη πιλοτικός έλεγχος για να ελεγχθεί ο οδηγός συνέντευξης.

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την ανάλυση των δεδομένων της συγκεκριμένης έρευνας είναι η ποιοτική μέθοδος ανάλυσης περιεχομένου και ακολουθήθηκε η εξής πορεία:

Συγκέντρωση των δεδομένων σε μια επίσημη βάση δεδομένων, αποσυναρμολόγηση των δεδομένων, επανασυναρμολόγηση των δεδομένων, ερμηνεία των δεδομένων και εξαγωγή συμπερασμάτων.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Οι συμμετέχοντες είναι 14 δασκάλες και 6 δάσκαλοι από διάφορες περιοχές της Ελλάδας, με ανομοιογενή χαρακτηριστικά, ώστε να εντοπιστούν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που πιθανόν διαφοροποιούν τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών απέναντι στα ερευνητικά ερωτήματα. Η έρευνα διεξήχθη από τον Μάιο έως τον Αύγουστο του 2022.

Ως προς το πρώτο ερευνητικό ερώτημα «Απόψεις για τη βιώσιμη διατροφή», από τις απαντήσεις που δόθηκαν προέκυψαν τρεις κατηγορίες: σύνδεση με το περιβάλλον, με το περιβάλλον αλλά και την υγεία, η βιώσιμη διατροφή ως υγιεινή διατροφή.

Στο ερώτημα «Σύνδεση διατροφικών επιλογών και κλιματικής αλλαγής» οι απόψεις κατηγοριοποιήθηκαν ως εξής: φυτοφάρμακα και λιπάσματα, βιομηχανικής κλίμακας παραγωγή και συσκευασίες τροφίμων, κτηνοτροφικές μονάδες και κατανάλωση κρέατος, υπερκατανάλωση και τέλος η άποψη πως δεν σχετίζεται με τη διατροφή.

Οι συμμετέχοντες είναι 14 δασκάλες και 6 δάσκαλοι από διάφορες περιοχές της Ελλάδας, με ανομοιογενή χαρακτηριστικά, ώστε να εντοπιστούν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που πιθανόν διαφοροποιούν τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών απέναντι στα ερευνητικά ερωτήματα. Η έρευνα διεξήχθη από τον Μάιο έως τον Αύγουστο του 2022.

Ως προς το πρώτο ερευνητικό ερώτημα «Απόψεις για τη βιώσιμη διατροφή», από τις απαντήσεις που δόθηκαν προέκυψαν τρεις κατηγορίες: σύνδεση με το περιβάλλον, με το περιβάλλον αλλά και την υγεία, η βιώσιμη διατροφή ως υγιεινή διατροφή.

Στο ερώτημα «Σύνδεση διατροφικών επιλογών και κλιματικής αλλαγής» οι απόψεις κατηγοριοποιήθηκαν ως εξής: φυτοφάρμακα και λιπάσματα, βιομηχανικής κλίμακας παραγωγή και συσκευασίες τροφίμων, κτηνοτροφικές μονάδες και κατανάλωση κρέατος, υπερκατανάλωση και τέλος η άποψη πως δεν σχετίζεται με τη διατροφή.

Η κατηγοριοποίηση για το τρίτο ερευνητικό ερώτημα «Απόψεις για τη φυτοφαγική διατροφή» είναι η εξής: υγιεινή διατροφή, προστασία περιβάλλοντος, ηθική διατροφή, ανθυγιεινή διατροφή.

Για το 4^ο ερευνητικό ερώτημα «Η βιώσιμη διατροφή στη διδασκαλία- αντιλήψεις για τη διατροφική αγωγή».

Στο ερώτημα «Εμπόδια στη διδασκαλία» διακρίνονται οι εξής άξονες: οικογενειακό περιβάλλον, ελλιπής γνώση του αντικειμένου, έλλειψη χρόνου, διατροφικές διαταραχές μαθητών.

Στο τελευταίο ερευνητικό ερώτημα «Επιλογές για περαιτέρω ενημέρωση σε θέματα βιώσιμης διατροφής» οι απαντήσεις κατηγοριοποιούνται ως εξής: σεμινάρια- ενδοσχολική επιμόρφωση-βιωματική προσέγγιση, υλικό αναρτημένο στο διαδίκτυο, μέσα μαζικής ενημέρωσης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Από την ανάλυση των απαντήσεων γίνεται αντιληπτό πως η έννοια της βιώσιμης διατροφής δεν έχει σαφές εννοιολογικό περιεχόμενο για τους ερωτώμενους και χρειάζονται περαιτέρω κατάρτιση για να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της. Σχεδόν όλοι οι ερωτώμενοι εξέφρασαν την άποψη πως περιβαλλοντικά προβλήματα και κλιματική αλλαγή είναι εξ ορισμού συνυφασμένα και πως η διατροφή μας σχετίζεται και σε ένα βαθμό ευθύνεται για την κλιματική αλλαγή, κάτι που αποδεικνύεται και από διεθνείς έρευνες. Οι πιο πολλοί θεωρούν τη φυτοφαγική διατροφή πιο υγιεινή ή και πιο ηθική, ωστόσο κανένας δεν την έχει υιοθετήσει. Κάποιοι διατύπωσαν την άποψη πως η ζωική πρωτεΐνη είναι απολύτως απαραίτητη στην ανθρώπινη διατροφή, άποψη που φαίνεται να καταρρίπτεται από τις διεθνείς έρευνες. Μια τρίτη κατηγορία επιλέγει μια ισορροπημένη διατροφή, κοντά στο πρότυπο της Μεσογειακής διατροφής. Ως προς τον δεύτερο ερευνητικό άξονα οι απαντήσεις έδειξαν ότι θέμα της βιώσιμης διατροφής δεν περιλαμβάνεται συχνά στη διδασκαλία, καθώς οι εκπαιδευτικοί δεν είναι εξοικειωμένοι με την έννοια της βιωσιμότητας και πολύ περισσότερο με την έννοια της βιώσιμης διατροφής. Οι ερωτώμενοι θεωρούν το οικογενειακό περιβάλλον των μαθητών, την έλλειψη χρόνου, την ελλιπή γνώση περιεχομένου και την πίεση χρόνου σοβαρούς ανασταλτικούς παράγοντες και επισημαίνουν ότι θα ήθελαν ενίσχυση σε θέματα διδακτικού σχεδιασμού ώστε να νιώθουν επαρκείς κατά τη διαπραγμάτευση του θέματος.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Barbara, B., & Dernini, S. (2012). International scientific symposium biodiversity and sustainable diets united against hunger, Sustainable diets and biodiversity: Directions and solutions for policy, research and action: proceedings of the international scientific symposium Biodiversity. Rome.
- Bonem, J. M. (2018). *Chemical projects scale up: how to go from laboratory to commercial*. Elsevier.
- Caldwell, B. J. (2004). A strategic view of efforts to lead the transformation of schools. *School Leadership & Management*, 24(1), 81–99.
- Liu, S. (2017). Sustainability: Humanity Perspective. *Bioprocess Engineering (Second Edition)*. Elsevier, σσ. 829-870.
- Mochizuki, Y., & Bryan, A. (2015). Climate change education in the context of education for sustainable development: Rationale and principles. *Journal of Education for Sustainable Development*, 9(1), 4-26.
- Wang, D., & Stewart, D. (2013). The implementation and effectiveness of school-based nutrition promotion programmes using a health-promoting schools approach: a systematic review. *Public health nutrition*, 16(6), 1082-1100.